

UDRUŽENJE EKin protiv FRANCUSKE
(Predstavka br. 39288/98)

Presuda
17. jula 2001. godine

Podnosilac predstavke: Udruženje Ekin

Oštećeni: podnosilac predstavke

Država ugovornica: Francuska

Datum podnošenja predstavke: 3. januara 1998.

Datum odluke o prihvatljivosti: 18. januara 2000.

1. Podnosilac predstavke je udruženje Ekin registrovano u Francuskoj. Udruženje podnosilac predstavke tvrdi da je žrtva povrede člana 10 uzetog pojedinačno i u vezi s članom 14 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i sloboda koje je počinila Francuska.

Činjenice

I. Okolnosti slučaja

12. Udruženje – podnosilac predstavke je 1987. godine izdalo knjigu pod naslovom „Euskadi u ratu“ (*Euskadi en Guerre*), i to na baskijskom, engleskom, španskom i francuskom jeziku. Knjiga je rasturana u mnogo zemalja, uključujući i Francusku i Španiju. Prema tvrdnjama podnosioca, u pitanju je bilo kolektivno delo nekoliko naučnika dobro informisanih o problemima Baskije koje se bavi istorijskim, kulturnim, jezičkim i društveno-političkim aspektima baskijske stvari.

13. Knjiga je izdata u drugom tromesečju 1987. godine, a 29. aprila 1988. godine je izdata ministarska uredba u skladu sa članom 14 Zakona od 29. jula 1881. godine dopunjenog uredbom od 6. maja 1939. godine kojom je zabranjeno stavljanje u promet i prodaja knjige u Francuskoj na sva četiri jezika iz razloga što „je verovatno da prodaja u Francuskoj ove knjige, koja podstiče separatizam i zagovara pribegavanje nasilju, predstavlja opasnost za javni red“. Dana 6. maja 1998. godine, u skladu sa ovom uredbom, upravnik aerodromske i granične policije je odbio da dozvoli unošenje preko 2.000 primeraka knjige u Francusku.

14. Dana 1. juna 1988. godine, udruženje Ekin je podnelo administrativnu žalbu protiv zabrane. Pošto je ona prećutno odbačena, udruženje se žalilo Administrativnom sudu u Pau 29. novembra 1988. godine.

(...)

Sud se proglasio nenadležnim i slučaj prosledio Državnom savetu; ovaj je predmet vratio Administrativnom sudu u Pau, koji je žalbu odbio zaključivši da je knjiga inostranog porekla i da potencijalno ugrožava javni red.

17. Udruženje podnosilac predstavke se žalilo na presudu Državnom savetu 20. avgusta 1993. godine. Takođe ja tražilo da Državni savet proglasi da član 14 Zakona od 29. jula 1881. godine, u dopunjenom obliku, nije u saglasnosti sa članovima 10 i 14 Konvencije zajedno posmatranim.

18. Dana 9. jula 1997. godine, Državni savet je presudio da član 14 Zakona od 1881. godine, u dopunjenom obliku, nije nesaglasan sa članovima 10 i 14 Konvencije iz sledećih razloga:

Prema članu 14 Zakona od 29. jula 1881. godine, dopunjenog Uredbom od 6. maja 1939. godine, 'rasturanje, raspodela i prodaja listova ili tekstova na stranom jeziku u Francuskoj, bilo da su časopisi ili ne, može biti zabranjena na osnovu odluke ministra unutrašnjih poslova. Novine i tekstovi stranog porekla pisani na francuskom jeziku i štampani u inostranstvu ili u Francuskoj mogu takođe da budu zabranjeni'. U odsustvu bilo kakvih zakonskih propisa kojima su određeni uslovi koji ograničavaju zakonitost odluka koje se donose na osnovu ove odredbe, ograničenja ovlašćenja ministra utemeljena su jedino na potrebi da se pronade ravnoteža između opštih interesa o kojima se on stara i dužnog poštovanja za javne slobode, posebno slobodu štampe. Kada se administrativnom sudu podnese žalba protiv takve zabrane, sud je dužan da oceni da li zabranjena publikacija predstavlja tako veliku opasnost za te opšte interese da zahteva ograničenje građanskih sloboda. Suprotno od tvrdnji udruženja – predlagača, ovlašćenja ministra unutrašnjih poslova, pod nadzorom sudova, nisu nesaglasna sa kombinovanim odredbama članova 10 i 14 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

19. Ali Državni savet je poništio presudu i ministrarsku naredbu od 29. aprila 1988. godine iz sledećih razloga:

Osporenom naredbom je ministar unutrašnjih poslova zabranio rasturanje, podelu i prodaju kolektivnog dela 'Euskadi u ratu', koje se mora smatrati pisanim delom inostranog porekla u smislu gorepomenutog člana 14 Zakona od 29. jula 1881. godine. Imajući u vidu interese koje je ministar dužan da štiti, posebno javnu bezbednost i javni red, Sud određuje da sadržina ove publikacije ne nudi dovoljno pravnog opravdanja za ozbiljno kršenje slobode štampe sadržano u osporenoj odluci;

Iz gornjeg sledi da Udruženje Ekin ima osnova da tvrdi da Administrativni sud u Pau nije postupio ispravno kada je putem osporene presude odbacio molbu Udruženja da poništi odluku od 29. aprila 1988. godine, donetu na osnovu člana 14 Zakona od 29. jula 1881. godine, kojom je ministar unutrašnjih poslova zabranio rasturanje, raspodelu i prodaju u Francuskoj knjige pod naslovom „Euskadi u ratu” koju je objavilo udruženje...

20. Preporučanim pismom, koje je Ministarstvo unutrašnjih poslova primilo 2. decembra 1997. godine, udruženje – podnosilac predstavke je ministru podnelo zahtev za naknadu nematerijalne i materijalne štete izazvane primenom nezakonite naredbe od 29. aprila 1988. godine tokom više od devet godina. Udruženje je tvrdilo da je primena naredbe predstavljala protivpravno delovanje od strane vlasti, a da je šteta koju je pretrpelo iznosila ukupno oko 831.000 franaka (FRF), od čega je FRF 481.000 bio novčani gubitak neposredno izazvan zabranom prodaje knjige u Francuskoj. Do sada od ministra nije bilo nikakvog odgovora – prema francuskim pravilima o administrativnom postupku, to se smatra odbijanje zahteva udruženja – podnosioca predstavke.

II. Relevantno domaće pravo i praksa

21. Opšta pravila kojima je uređena sloboda štampe zajamčena članom 11 Deklaracije o pravima čoveka i građanina, koja uživa ustavni status, zasnovana su uglavnom na Zakonu od 29. jula 1881. godine, u dopunjenom obliku, kojim je ustanovljen „represivan“ sistem, koji je tako nazvan zato što se prekršaji kažnjavaju i šteta nadoknađuje *ex post facto*. To je princip koji Zakon od 29. jula 1881. godine, u dopunjenom obliku, određuje kada u članu 1 kaže: „Svako

može da štampa ili prodaje knjige i druga izdanja“ a u članu 5 da „listovi ili druge publikacije mogu se štampati bez prethodne dozvole ili polaganja bilo kakve kaucije...“.

22. Francuska pravila izdavaštva ipak sadrže neke oblike prethodnih intervencija koje mogu da vode zabranama ili zaplena ali uvek moraju da poštuju načelo da budu srazmerne činjenicama koje su ih izazvale.

Zabrane i zaplene mogu se odrediti u skladu sa opštim ovlašćenjima administrativnih organa

Takve mere opravdane su jedino potrebom da se zaštiti javni red od nemira koje su izazvali ili bi mogli da izazovu rasturanje ili prodaja neke publikacije. Dana 25. jula 1930. godine (Abbé de Kervenoael, D.P. 1930, 497), Državni savet je odlučio da „odredbe člana 18 i drugih Zakona od 29. jula 1881. godine ne sprečavaju gradonačelnike da donose mere po svojim opštim upravnim pravima u cilju očuvanja reda i mira“ a da je dakle „njihova dužnost da zabrane javni promet dokumenata koji bi mogli da izazovu nemire“.

Ipak, kako je određeno presudom Suda za sukobe nadležnosti od 8. aprila 1935. godine (Action Française, D.P. 1935, 3, 25, autor zaključaka Josse a primedaba Waline), ovim merama može da se pribegne samo ako ne postoji drugi način da se zaštiti ili ponovo uspostavi javni red. One takođe moraju da budu srazmerne stepenu nemira i prostorno i vremenski ograničene samo na najnužnije.

Drugo, zakon od 29. jula 1881. godine, u dopunjenom obliku, dozvoljava sudske zabrane i zaplene u određenim okolnostima

Prema članu 51 Zakona, istražni sudija može da naredi zaplenu „pisanih ili štampanih dokumenata, transparenata i proglasa“, u skladu sa zahtevima propisanim Zakonom o krivičnom postupku i „u slučajevima obrađenim u stavovima 1 i 3 člana 24 kao i u članovima 25, 36 i 37 Zakona“. Ti slučajevi obuhvataju podstrekivanje i opravdavanje krivičnih dela (član 24), podstrekivanje vojnog osoblja da odbije izvršenje naređenja (član 25), i uvreda predsednika države, predsednika vlade i stranog diplomate (član 36 i član 37). Članom 61 Zakona propisano je: „Ako je proglašena krivica, sud može, u slučajevima nabrojenim u stavovima 1 i 3 člana 24 i u članovima 25, 36 i 37, naložiti zaplenu oduzetih pisanih ili štampanih dokumenata, transparenata ili proglasa i, u svakom slučaju, naložiti zaplenu i zabranu ili uništavanje svih primeraka ponuđenih prodaji, javno izloženih ili rasturanih. Zabrana i uništenje primeniće se, međutim, samo na određene delove oduzetih primeraka“.

23. Pored toga, član 62 Zakona od 29. jula 1881. godine, u dopunjenom obliku, takođe propisuje da prilikom određivanja kazni po stavovima 1 i 2 člana 24 i članovima 23 i 25 – za podstrekivanje i opravdavanje krivičnih dela – i člana 27 – širenje lažnih vesti – „istom presudom može da se naloži i privremena zabrana lista ili časopisa na rok ne duži od tri meseca“.

24. Takođe je uveden pregled određenih vrsta publikacija – glavne kategorije koje su obuhvaćene su publikacije namenjene mladima ili one koje bi mogle da ih ugroze, kao i publikacije stranog porekla ili čiji je tekst na stranom jeziku.

Ovo je uglavnom posledica primene Zakona od 16. jula 1949. godine, koji je propisao pravila u vezi sa „publikacijama namenjenim mladima“ koja mogu da se primene na sve publikacije koje ugrožavaju mlade. Ova pravila, proizvod želje da se zaštite mladi, imaju dvostruku namenu, jer se odnose i na publikacije „uglavnom namenjene deci i starijim maloletnicima“ i na publikacije „svih vrsta koje mogu da ugroze mlade“.

Postoji i sistem administrativnog nadzora u skladu sa članom 14 Zakona od 29. jula 1881. godine, dopunjen Uredbom od 6. maja 1939. godine, i to kako sledi:

Promet, raspodela i prodaja listova ili tekstova na stranom jeziku u Francuskoj, bilo da su periodična izdanja ili ne, može se zabraniti odlukom ministra unutrašnjih poslova.

Listovi ili tekstovi inostranog porekla napisani na francuskom jeziku i štampani u inostranstvu ili u Francuskoj takođe se mogu zabraniti.

Ako su učinjeni svesno, promet, rasturanje ili kopiranje zabranjenih novina ili pisanih tekstova kazniće se kaznom zatvora u trajanju od jedne godine i novčanom kaznom od 30.000 franaka.

Isto važi ako se objavljivanje zabranjenog lista ili pisanog teksta nastavi pod drugim naslovom, ali u ovom slučaju se novčana kazna podiže na 60.000 franaka.

Svi primerici i kopije zabranjenih listova i pisanih tekstova, kao i onih koji nastave da se objavljuju pod drugim naslovom, podležu konfiskovanju.

25. Uslovi za primenu ovih pravila ustanovljeni su sudskom praksom. Definisan je pojam „inostranog porekla“ i određeni razlozi iz kojih se publikacije mogu zabranjivati, u slučajevima kada nisu određeni zakonskim propisima.

1. Pojam „inostranog porekla“

26. Test koji administrativni sudovi koriste da odrede da li je neka publikacija stranog porekla sačinjen je od nekoliko niti spletenih u teoriju „konvergentnih dokaza“. Prema tvrdnjama g. Ženevoa, zastupnika vlade u slučaju *Ministar unutrašnjih poslova protiv S.A. Librairie François Maspero (Conseil d'Etat („CE“), Ass. 30. juna 1980, A. J. 1980; str. 242)*, Državni savet uzima u obzir i materijalne i intelektualne činioce: „Materijalni činioci su oni koji se odnose na uslove u kojima je štampan tekst. Čak i ako je štampana u inostranstvu, knjiga koju je na francuskom jeziku napisao francuski pisac može se smatrati knjigom inostranog porekla jedino ako je ustanovljeno da su produkcija ili izdavanje te knjige delimično ili u potpunosti izvedene uz stranu pomoć ... Intelektualni činioci odnose se na nadahnuće za knjigu i njen sadržaj. Na osnovu takvih činilaca je [Državni savet] određivao da li bi publikaciju koja se predstavljala ili kao francusko izdanje strane publikacije ili francusko izdanje tekstova i članaka u toj publikaciji trebalo smatrati publikacijom stranog porekla u smislu člana 14, mada su izdavači bili Francuzi (CE Ass, 2. novembra 1973, S. A. Librairie François Maspero, str. 611)“.

27. Državni savet je sve sledeće činioce smatrao pokazateljima stranog porekla neke publikacije: državljanstvo i boravište autora (CE, 18. jula 1973, Monus, str. 527), činjenicu da je publikacija bila prevod (CE, 19. februara 1958, Éditions de la terre du feu, str. 114), državljanstvo izdavača i zemlju u kojoj je izdat tekst (CE, Ass. 2. novembra 1973, dato u gornjem tekstu), zemlju u kojoj je izdat ili štampan (CE, Sect, 9. jula 1982, Alata, str. 281), činjenicu da je pružena strana pomoć (CE, Sect, 4. juna 1954, Barbier, str. 345), i stranu dokumentaciju ili nadahnuće.

28. Nijedan od ovih činilaca nije sam po sebi dovoljan. Na primer činjenica da je autor strani državljanin nije sama po sebi dovoljna za primenu člana 14. Status publikacije određuje se razmatranjem svih činilaca zajedno.

2. Razlozi koji opravdavaju primenu od strane ministra unutrašnjih poslova člana 14 Zakona od 29. jula 1881. godine, u dopunjenom obliku

29. Mada zakon nije odredio osnove za primenu, praksom Državnog saveta ustanovljeno je pravilo da se član 14 može primeniti jedino iz određenih razloga javnog interesa i javnog reda. Ispočetka administrativni sudovi nisu vršili nikakvu reviziju procene činjenica koje su bile osnov za meru niti su, *a fortiori*, razmatrali srazmernost mere. Proveravali su da li su razlozi koje su dale vlasti da bi opravdale upotrebu člana 14 zakoniti tako što bi se uverili da spadaju u delokrug Zakona (vidi na primer CE, 4. juna 1954.g., Joudoux i Riaux, A.J. 1954, str. 360, i CE, 17. decembra 1958.g., Société Olympia Press, D.J. str. 175, zaklj. Braibant).

30. Glavni osnovi za koje je Državni savet smatrao da su „među onima koji mogu da opravdaju zakonsku meru preduzetu u skladu sa članom 14 Zakona od 1881. godine, u dopunjenom obliku, su sledeći: zaštita javnog reda (vidi na primer CE, 2. novembra 1973, gore), nemoralnu prirodu publikacije (vidi na primer CE, 17. decembra 1958, gore), kao i neophodnost borbe protiv rasističke ideologije, posebno ponovnog oživljavanja nacizma (CE, 17. aprila 1985, Société Les Editions des Archers, str. 100).

3. Način provere zakonitosti mera ministra unutrašnjih poslova
na osnovu člana 14 Zakona od 1881. godine, u dopunjenom
obliku

31. Molbe za sudsku reviziju odluka ministra unutrašnjih poslova po članu 14 Zakona od 1881. godine mogu se podnositi administrativnim sudovima i naknadne žalbe administrativnim apelacionim sudovima, ustanovljenim Zakonom od 31. decembra 1987. godine. Odluke ministra može takođe preinačiti Državni savet koji je pre reforme 1987. godine delovao kao apelacioni sud u takvim slučajevima. S druge strane, administrativni sudovi ne odobravaju odlaganje izvršenja zabrana publikacija jer smatraju da šteta koju nanosi primena takvih zabrana nije nenadoknativa pa nije takve prirode da bi opravdala odlaganje izvršenja (CE, 28. aprila 1978, Sieur Alata and Société des éditions du Seuil, ADJA., juli-avgust 1978, str. 398).

32. Administrativni sudovi počinju tako što procenjuju „spoljašnju zakonitost“ mera preduzetih po članu 14, drugim rečima, razmatraju da li su vlasti poštovale pravila nadležnosti, postupka i forme. Na taj način obraćaju naročitu pažnju na osnove za preduzimanje mere, koji moraju da budu u saglasnosti sa Zakonom od 11. jula 1979. godine, i proveravaju da li su poštovana prava odbrane, kako je propisano članom 8 Uredbe od 28. novembra 1983. godine. Ta uredba, koja se odnosi na autore publikacija obuhvaćenih članom 14 Zakona od 1881. godine, u dopunjenom obliku, kao i na one čija dela su obuhvaćena zakonom o publikacijama namenjenim mladima ili publikacijama koje ugrožavaju mlade, propisuje da, „osim u izuzetnim ili vanrednim okolnostima i u skladu sa zahtevima javnog reda“, takve odluke „se mogu zakonito donositi samo nakon što je stranki koja je u pitanju data mogućnost da podnese pismene primedbe. Tu stranku ... mora da sasluša, na njen zahtev, službeno lice koje je odgovorno za slučaj ili lice koje je ovlašćeno da zabeleži usmene primedbe stranke, koje mogu zastupati ili im pomagati advokati koje sami odaberu“.

33. Drugo, administrativni sudovi takođe ispituju „unutrašnju zakonitost“ datih mera, čiji se domašaj promenio po stupanju na snagu Zakonodavne uredbe od 6. maja 1939. godine. Državni savet se uvek starao da vlasti imaju dobre osnove da odrede da su publikacije „inostranog porekla“, da nisu načinile nikakvu pravnu grešku u primeni zakona, da nisu svoje zaključke temeljile na činjenično netačnim podacima i da nisu zloupotrebile svoja ovlašćenja. Međutim, u ranijim odlukama administrativni sudovi nisu razmatrali procenu da li publikacija ugrožava javni red ili javni interes.

34. Od tog vremena je po ovom pitanju došlo do velikog napretka u sudskoj praksi.

35. U presudi svog Sudskog veća od 2. novembra 1973. godine (S.A. Librairie François Maspero, pomenuto u gornjem tekstu), Državni savet je odlučio da proširi svoju reviziju zakonitosti ministarskih odluka po članu 14 Zakona tako da obuhvati i očigledno pogrešne procene, to jest na proveru da li je ozbiljna pogrešna procena možda dovela do očigledne nesrazmernosti sa činjenicama koje su ih izazvale.

36. Kada mu je udruženje – predlagač podnelo svoj slučaj na razmatranje, Državni savet je odlučio da odstupi od svoje prakse i proširi domašaj svog razmatranja. Posledica presude Državnog saveta od 9. jula 1997. godine je da administrativni sudovi moraju da izvrše „potpunu“ procenu osnova za odluku. Državni savet je naveo u presudi da je dužnost administrativnih sudova da „razmotre da li bi zabranjena publikacija mogla da načini toliku štetu [opštim interesima za koje je ministar odgovoran] da zahteva ograničenje građanskih sloboda“.

Pravo

I. Zahtev Vlade da Sud preispita svoju odluku o statusu žrtve udruženja – predlagača u odluci o prihvatljivosti predstavke

37. Vlada je 23. februara 2001. godine zatražila od Suda da preispita svoju odluku o osnovanosti njenog prethodnog prigovora u vezi sa statusom žrtve udruženja – podnosioca predstavke, koja je bila odbijena u odluci o prihvatljivosti predstavke od 18. januara 2000. godine. Vlada je navela da je udruženje – podnosilac uspeo da ubedi Državni savet da povuče zabranu njegove publikacije sa retroaktivnim dejstvom. Vlada je tvrdila da eliminacija osporene mere iz korpusa pravnih propisa čini žalbe udruženja – podnosioca neprihvatljivim *ipso facto*, kao i da je zahtev za nadoknadu štete koji udruženje namerno nije bilo podnelo niti bio neizvesan niti bi sigurno preterano odužio trajanje postupka. Što se tiče budućnosti, stav Vlade je bio da je status žrtve udruženja – podnosioca isto tako sporan budući da u tom trenutku nije bilo nikakve zabrane neke njegove publikacije.

38. Sud nije u stanju da vidi nikakve nove dokaze koji bi mogli da ga ubede da preispita odluku od 18. januara 2000. godine u pogledu osnovanosti prethodnog prigovora da se udruženje – podnosilac predstavke ne bi moglo smatrati „žrtvom“. Sledi da se zahtev Vlade mora odbaciti.

II. Navodna povreda samog člana 10, Konvencije, kao i člana 10 u vezi sa članom 14

39. Pozivajući se na član 10 Konvencije, udruženje – podnosilac predstavke se žalilo da je član 14 Zakona od 1881. godine, u dopunjenom obliku, bio previše nejasan za jedan pravni propis i nije ispunjavao uslov da bude pristupačan i predvidljiv u pogledu dejstva. Po udruženju, ometanje koje je ovaj propis dozvoljavao nije bilo neophodno u demokratskom društvu. Pored toga, odredba je izazivala diskriminaciju u pogledu slobode izražavanja na pravnom osnovu jezika ili nacionalnog porekla pa je tako predstavljala povredu člana 14 u vezi sa članom 10.

Slede bitne odredbe člana 10 i člana 14:

Član 10

1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu posedovanja sopstvenog mišljenja, primanja i saopštavanja informacija i ideja bez mešanja javne vlasti i bez obzira na granice ...

2. Pošto korišćenje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uslovima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu ... radi sprečavanja nereda ili kriminala...”

Član 14

Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj Konvenciji obezbeđuje se bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su ... jezik, veroispovest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno poreklo, veza s nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status.

40. Vlada je tvrdila da je ometanje prava na slobodu izražavanja bilo opravdano prema drugom stavu člana 10 Udruženje – podnosilac predstavke je ovaj argument osporilo.

41. Sud će početi razmatranjem žalbe udruženja – podnosioca sa tačke gledišta samog člana 10.

A. Da li je postojalo ometanje

42. Sud ne sumnja da se član 14 Zakona od 29. jula 1881. godine, dopunjen Uredbom od 6. maja 1939. godine, koji je bio osnov za nalog od 29. aprila 1988. godine kojim je ministar unutrašnjih poslova uveo zabranu u celoj Francuskoj rasturanja, podele i prodaje knjige koju je izdalo udruženje – podnosilac predstavke, može sam po sebi smatrati „ometanjem“ prava na slobodu izražavanja udruženja – podnosioca, čiji je sastavni deo sloboda izdavanja pisanih dokumenata i publikacija (vidi, *mutatis mutandis*, presudu u slučaju *Klass i drugi protiv Nemačke* od 6. septembra 1978, Serija A br. 28, str. 21, stav 41). Vlada ovo ne osporava.

B. Opravdanje ometanja

43. Ovakvo ometanje predstavlja povredu člana 10, osim ako nije „propisano zakonom“, ako nema jedan od legitimnih ciljeva nabrojanih u stavu 2 člana 10 ili nije „neophodno u demokratskom društvu“ za ostvarivanje takvih ciljeva.

1. „Propisano zakonom“

44. Sud napominje da izraz „propisano zakonom“, u smislu stava 2 člana 10, zahteva prvo da osporena mera ima neki osnov u unutrašnjem pravu; međutim takođe se odnosi na kvalitet zakona koji je u pitanju, zahtevajući da je pristupačan datoj osobi, koja pored toga mora da bude u stanju da predvidi njegove posledice, kao i da bude u skladu s vladavinom prava (vidi presudu u slučaju *Kruslin protiv Francuske* od 24. aprila 1990. godine, Serija A, br. 176-A, str. 20, stav 27).

45. Nema sumnje da je u posmatranom slučaju prvi uslov zadovoljen jer pravnu osnovu za odluku predstavlja član 14 Zakona od 1881. godine, u dopunjenom obliku. Ostaje da se odluči da li taj zakon takođe ispunjava zahteve pristupačnosti i predvidljivosti. Stavovi strana o ovome su se razlikovali. Udruženje – podnosilac predstavke je smatralo da je odredba previše nejasna da bi mogla da predstavlja pravni propis pa tako nije ni ispunjavala zahtev da bude pristupačna i predvidljivog dejstva. S druge strane, Vlada je tvrdila da Zakon od 1881. godine, u dopunjenom obliku, ispunjava zahteve pristupačnosti i predvidljivosti jer je dopunjen velikim korpusom sudske prakse Državnog saveta, čiji je najskoriji primer i presuda u slučaju *Ekin*.

46. Sud napominje da prema njegovoj praksi pojam „pravo“ treba posmatrati u „materijalnom“ a ne „formalnom“ smislu. Sud, dakle, ispituje sve što zajedno čini pisane zakone, uključujući i akte nižeg ranga od zakona (vidi presudu u slučaju *De Wilde, Ooms i Versyp* od 18. juna 1971, Serija A br. 12, str. 45, stav 93) kao i sudske odluke u kojima su oni protumačeni (vidi, *mutatis mutandis*, presudu u slučaju *Kruslin protiv Francuske*, str. 21–22, stav 29). U posmatranom slučaju je pitanje da li je u trenutku donošenja ministarske odluke od 29. aprila 1988. godine postojao uređen skup doslednih, jasnih i preciznih odluka francuskih sudova kojima je preciziran sadržaj člana 14 Zakona od 1881. godine, u dopunjenom obliku, na takav

način da je udruženje – podnosilac predstavke moglo da prilagodi svoje postupke prilikom izdavanja knjiga.

Imajući naročito u vidu ograničeno ispitivanje koje je izvršio Državni savet u vreme osporenih dela, Sud naginje zaključku da ograničenje na koje se žalilo udruženje – podnosilac nije ispunjavalo zahtev predvidljivosti. Istina je da je u presudi od 9. jula 1997. godine u predmetu koji je sada pred Sudom Državni savet revidirao svoju praksu i proširio domet svog ispitivanja na punu reviziju osnova za ministarske odluke donete na osnovu člana 14 Zakona iz 1888. godine. Ipak, u svetlu svog zaključka u pogledu neophodnosti ometanja, Sud ne smatra za potrebno da odlučuje o ovom pitanju (vidi stav 64, dole).

2. Legitiman cilj

47. Vlada je navela da su mere zabrane propisane Zakonom od 1881. godine, u dopunjenom obliku, i precizirane praksom sudova imale legitiman cilj – sprečavanje nereda – i da su korišćene uglavnom protiv rasističkih publikacija i onih koje pozivaju na nasilje. Udruženje – podnosilac predstavke je navelo da su osporene odredbe odražavale diskriminatorne ideje zasnovane na nacionalnosti autora publikacije i na njenom jeziku.

48. Sud primećuje da je u posmatranom slučaju cilj vlasti da primenom člana 14 Zakona od 1881. godine, u dopunjenom obliku, spreče nemire putem zabrane u Francuskoj knjige koja poziva na separatizam i upotrebu sile. Uzimajući u obzir trenutnu situaciju u Baskiji, Sud smatra da je moguće da je cilj mere preduzete protiv udruženja – podnosioca bio onaj na koji se pozvala Vlada, to jest sprečavanje nemira ili kriminala. To je slučaj uvek kada se, kao u posmatranoj knjizi, separatistički pokret oslanja na metode koji podrazumevaju upotrebu sile (vidi *Sürek i Özdemir protiv Turske* (GC), br. 23927/94 i 24277/94, stav 51, ECHR [8.7.99]).

3. Neophodnost u demokratskom društvu

(a) Argumenti stranaka pred Sudom

(i) Udruženje – podnosioca predstavke

49. Udruženje – podnosilac predstavke je sebe smatralo žrtvom diskriminatorne mere koja je predstavljala povredu člana 14 i člana 10 Konvencije. U vezi s tim je naglasilo da je zabrana koja je proistekla iz primene Uredbe od 6. marta 1939. bila diskriminatorna jer je cilj samog zakona bio da se ustanovi ova diskriminacija po osnovima nacionalnosti i jezika. Udruženje je naglasilo da je zakon bio usvojen u vreme kada je opšti odnos prema strancima bio neprijateljski i odražen u diskriminatornim stavovima koji su bili zasnovani na pretpostavci da su stranci posebno opasni a da su subverzivne ideje po prirodi strane. Taj zakon je nespojiv sa savremenim i naprednim stavom o uživanju osnovnih prava gde bi pravilo trebalo da bude jednakost stranaca i sopstvenih državljana.

50. Što se tiče razloga za zabranu, udruženje – podnosioca je navelo da su članom 14 Zakona od 1881. godine, u dopunjenom obliku, određena strožija pravila za strane publikacije ili publikacije na stranom jeziku, koja nisu bila saglasna članovima 14 i 10 Konvencije. Za njih nije postojalo objektivno i razumno opravdanje i moglo bi se čak očekivati da osnaže postojeće predrasude u javnosti prema strancima. Zakon takođe nije bio u skladu s propisima Evropske zajednice o slobodnom toku robe primenjenim od strane Suda pravde EZ.

51. Udruženje – podnosilac predstavke je smatralo da je ipak žrtva povrede Konvencije jer je članom 14 Zakona od 1881. godine, u dopunjenom obliku, stavljeno u stanje stalne ugroženosti – jednu vrstu Damoklovog mača nad njegovim pravom na slobodu izražavanja zajamčenim članom 10 Konvencije. Primetilo je da je njegov cilj da informiše što više

zainteresovanih, u raznim zemljama i na međunarodnom planu, o ljudskim pravima i pravima naroda, a posebno pravima naroda da odlučuju o sopstvenoj budućnosti i na samoopredeljenje. Njegov cilj je dakle širenje ideja koje bi po mišljenju ministra unutrašnjih poslova mogle da podstiču separatizam pa su time potpadale pod ministarsku cenzuru. Pored toga, knjige su pripremali zajedno francuski i španski pisci a pisane su na francuskom, španskom, baskijskom, nemačkom, italijanskom i engleskom jeziku. Udruženje – podnosilac je već pretrpelo povredu svoga prava na slobodu izražavanja koja je trajala preko devet godina. Sve u svemu, zakon je predstavljao veoma veliku opasnost za slobodu izražavanja jer je ustanovio skup preventivnih pravila koja su bila izuzeta iz opštih pravila o slobodi štampe, drugim rečima, administrativni sistem u kom su sudovi vršili reviziju *ex post facto* bez mogućnosti da nalože suspendovanje osporene mere. Ministar je imao veoma široka diskreciona ovlašćenja da proceni razloge za zabranu, a zabrane su bile opšte i apsolutne u prostornom i vremenskom smislu i nije bilo moguće da se prilagode određenim situacijama.

(ii) Vlada

52. Vlada je tvrdila da se za osporeni zakon ne bi moglo reći da nema srazmere mere, za svrhe stava 2 člana 10, između njegovog cilja i metoda koji su korišćeni, zato što su administrativni sudovi ispitivali srazmernost. Rezultat tog ispitivanja je da se primenjuju samo one mere koje nastaju kao posledica postojanja veoma ozbiljne opasnosti za javni interesi.

53. Po mišljenju Vlade, takođe nije bilo različitog postupanja prema pisacima i izdavačima francuskih i stranih publikacija u pogledu uživanja prava na slobodu izražavanja. Tačno je da je pojam inostranog porekla, bez koga bi bilo nemoguće primeniti osporena pravila o zabranama, tumačen u sudskoj praksi tako da obuhvata i knjige objavljene u inostranstvu – mada to samo po sebi nije bio jedini kriterijum za odlučivanje – kao i knjige izdate u Francuskoj, koje su zbog svog nadahnuća i sadržaja stekle status publikacija stranog porekla. Zabrana propisana članom 14 Zakona od 1881. godine, u dopunjenom obliku, odnosila se, dakle, i na francuske i na strane publikacije. Razlika između pravnih propisa koji se odnose na publikacije stranog porekla i propisa koji se odnose na druge publikacije nije tako očigledna kako je udruženje – podnosilac tvrdilo kada se žalilo na diskriminaciju protivnu odredbama člana 14.

54. Vlada je naglasila da administrativne vlasti po službenoj dužnosti mogu da naredе zaplenu francuskih publikacija ako smatraju da bi mogle da izazovu ozbiljno kršenje javnog reda. Administrativne vlasti su dakle, ovlašćene da zabrane izdavanje nekog dela u slučaju da postoji ozbiljna ugroženost javnog reda i ako je to delo bilo francuskog bilo stranog porekla, pa prema tome sudovi ispituju iste kriterijume u oba slučaja (srazmernost i neophodnost). Sledi da dve publikacije, od kojih je jedna francuskog a druga stranog porekla, ne mogu u suštini imati bitno drugačiji tretman. Navodna razlika u postupanju se u stvari svodila samo na razliku u pravnom osnovu i postupku. Sada je to već postala uglavnom formalna razlika, upravo zbog presude u slučaju *Udruženja Ekin* od 9. jula 1997. godine. Posledica ove značajne presude je da se od administrativnih sudova sada očekuje da obezbede da, u slučajevima kao ovaj koji je pred Sudom, osporene odluke budu tačno srazmerne ozbiljnosti činjenica, koje pak moraju da budu tačno takve da opravdavaju pravnu odluku. Na primer, jedino ozbiljna opasnost za javni interes može da opravda tako ozbiljnu sankciju i na toj je osnovi odluka koja je pogodila udruženje – podnosioca poništena. Pored toga, ako je pojedinačnom merom prekršen član 10 Konvencije, ona automatski takođe predstavlja povredu člana 14 Zakona od 1881. godine, kako ga je sada tumačio praksom Državni savet jer prekoračuje službena ovlašćenja koja su ustanovljena ovom sudskom praksom. Sledi, dakle, bez obzira na bilo kakva činjenična razmatranja, i iz svih razloga koji su dati u gornjem tekstu, da nije bilo ničega što bi opravdalo argument da službena

ovlašćenja koja osporeni zakon daje administrativnim vlastima nisu sama po sebi u saglasnosti sa članom 10 Konvencije.

55. Vlada je iznela stav da je postojanje zakona koji bi se odnosio samo na publikacije stranog porekla opravdano neuobičajenom prirodom tih publikacija, što je značilo da u mnogim slučajevima francuski sudovi ne bi imali praktičnog sredstva da kazne pisce ili izdavače odgovorne za zabranjene postupke ako oni deluju u inostranstvu. Čak i kada bi francuski sudovi mogli da ih kazne, bilo bi veoma teško obezbediti izvršenje izrečenih kazni. Sledi da u ovim okolnostima nije bilo dokazano postojanje bilo kakve diskriminacije koja bi bila posledica Zakona od 1881. godine, u dopunjenom obliku.

(b) Procena Suda

(i) Opšta načela

56. Sud ponavlja opšta načela navedena u presudama u vezi sa članom 10 (vidi presudu u slučaju *Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 7. decembra 1976. godine, Serija A br. 24, *Sunday Times protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 26. aprila 1979. godine, Serija A, br. 30, *Lingens protiv Austrije* od 8. jula 1986. godine, Serija A, br. 103, *Oberschlick protiv Austrije* od 23. maja 1991. godine, Serija A, br. 204, i *Observer i Guardian protiv Ujedinjenog Kraljevstva* od 26. novembra 1991. godine, Serija A, br. 216).

Sloboda izražavanja predstavlja jedan od osnovnih temelja demokratskog društva i jedan od osnovnih uslova njegovog napretka i ispunjenja svakog pojedinca. Uz ograničenja navedena u stavu 2, odnosi se ne samo na „informacije“ ili „ideje“ koje su opšte prihvaćene i smatrane bezopasnim ili beznačajnim, već i na one koje vređaju, šokiraju ili uznemiravaju ljude. Takvi su zahtevi pluralizma, tolerancije i širokogrudosti bez kojih nema „demokratskog društva“. Međutim, kako je navedeno u članu 10, ova sloboda je omeđena izuzecima koji moraju da se tumače usko, a neophodnost svakog izuzetka mora se ustanoviti bezuslovno.

Pridev „neophodan“ u smislu stava 2 člana 10 podrazumeva postojanje „hitne društvene potrebe“. Zemlje ugovornice uživaju izvesnu fleksibilnost u procenjivanju da li takve potrebe postoje, ali to se događa uz evropski nadzor, koji obuhvata i pravne propise i odluke kojima se oni primenjuju, čak i one koje donosi nezavisan sud. Sud je, dakle, ovlašćen da donese konačnu odluku o tome da li je „ograničenje“ u skladu sa slobodom izražavanja zaštićenom članom 10.

Zadatak Suda prilikom primene svoje nadzorne nadležnosti nije da zauzme mesto nadležnog nacionalnog suda već da preispita prema članu 10 odluke koje su donete u primeni svojih ovlašćenja. To ne znači da je nadzor ograničen na procenu da li je tužena država svoja diskreciona prava primenila na razuman način, pažljivo i u dobroj nameri; ono što Sud treba da uradi je da sagleda ometanje koje je predmet žalbe u svetlu celine slučaja i da odredi da li je bilo „srazmerno legitimnom cilju“ i da li su razlozi koji su nacionalne vlasti dale da bi ga opravdale „relevantni i dovoljni“.

Član 10 ne zabranjuje prethodna ograničenja izdavanja kao takva. To je potvrđeno ne samo rečima „uslovi“, „ograničenja“, „sprečavati“ i „sprečavanje“ koje se pojavljuju u toj odredbi, već i presudom suda u gore-pomenutom slučaju *Sunday Times* od 26. aprila 1979. godine i presudom *Markt Intern Verlag GmbH i Klaus Beermann protiv Nemačke* od 20. novembra 1989. godine (Serija A br. 165). Na drugoj strani, opasnosti koje nose prethodna ograničenja su takve da zahtevaju najpodrobnije moguće ispitivanje Suda. To je naročito slučaj u pogledu štampe, jer su vesti kvarljiva roba i čak i kratkorajno zadržavanje njihovog objavljivanja može da ih potpuno liši svake vrednosti. Ovaj rizik odnosi se takođe i na druge publikacije koje nisu listovi a koje se bave aktuelnim pitanjima.

57. Sud smatra da ova načela važe i za izdavanje knjiga i drugih pisanih tekstova.

(ii) Primena ovih načela na posmatrani slučaj

58. Član 14 Zakona od 1881. godine, u dopunjenom obliku, formulisan je široko i ministru unutrašnjih poslova daje široka ovlašćenja da određuje administrativne zabrane rasturanje publikacija koje su inostranog porekla ili pisane na stranom jeziku. Kao što je već rečeno, takva prethodna ograničenja u principu nisu nužno protivna Konvenciji. Pa ipak, neophodan je pravni okvir koji obezbeđuje strogu kontrolu opsega tih zabrana kao i delotvornu sudsku kontrolu da bi se izbegla zloupotreba ovlašćenja.

59. Vlada je naglasila da su ovlašćenja ministra unutrašnjih poslova pod pažljivim nadzorom administrativnih sudova, koji imaju pravo da zabranu ponište. Pored toga, prema članu 8 Uredbe od 28. novembra 1983. godine, odluke donete po članu 14 Zakona od 1881. godine, u dopunjenom obliku, mogu se sprovesti samo nakon što je licima na koje se odnose pružena prilika da podnesu pismene opaske kao i da izlože svoj slučaj usmeno na poziv organa vlasti (vidi stav 32, gore).

60. Što se tiče dometa pravila koja se odnose na strane publikacije, Sud primećuje da je članom 14 Zakona od 1881. godine, u dopunjenom obliku, ustanovljen izuzetak od opšteg prava time što su ministru unutrašnjih poslova data ovlašćenja da određuje opšte i apsolutne zabrane u celoj Francuskoj rasturanja, raspodele ili prodaje svakog dokumenta na stranom jeziku ili dokumenta za koji se smatra da je stranog porekla, čak i ako je na francuskom. Sud primećuje da ta odredba ne određuje okolnosti u kojima se to ovlašćenje sme primenjivati. Naročito upadljivo je da nema definicije pojma „stranog porekla“ ili bilo kakve naznake osnova po kojima publikacija koja se smatra stranom sme da se zabrani. Ove praznine su se doduše postepeno popunjavale praksom administrativnih sudova. Pa ipak, kako je naglasilo udruženje – predlagač, primena tih pravila je u nekim slučajevima proizvela ishode koji su u najboljem slučaju iznenađujući, a u nekim slučajevima čak i skoro samovoljni, u zavisnosti od jezika ili mesta na kom je publikacija izdata.

61. Što se tiče oblika i dometa sudske revizije administrativnih zabrana, Sud primećuje da se revizija odvija *ex post facto*. Pored toga, sudska revizija nije automatska jer se obavlja samo po zahtevu izdavača. Što se pak tiče dometa i delotvornosti sudske revizije, Sud primećuje da su sve do presude koju je Državni savet doneo u posmatranom slučaju administrativni sudovi vršili ograničeno ispitivanje odluka donetih po članu 14 Zakona od 1881. godine, u dopunjenom obliku. Državni savet nije svoja revizionna ovlašćenja proširio do stepena potpune revizije sve do njegove presude od 9. jula 1997. godine u slučaju *Ekin*. I pored toga je udruženje – podnosilac predstavke moralo da čeka više od devet godina na pravosnažnu sudsku odluku. Jasno je da je dužina postupka znatno umanjila delotvornost sudske revizije, a slučaj je trebalo obraditi mnogo brže upravo zbog njegovog sadržaja. Otežavajuća okolnost čije postojanje Vlada nije osporila, je i da su prema propisu koji se primenjuje na slučaj koji je pred ovim Sudom odlaganja izvršenja određivana samo ako je podnosilac molbe bio u stanju da dokaže da bi zabrana mogla da izazove štetu koju bi bilo teško nadoknaditi. Takav uslov je, blago rečeno, teško ispuniti. Konačno, članom 8 Uredbe od 28. novembra 1983. godine propisano je da ako vlasti proglase da je zabrana hitno potrebna izdavaču nije ostavljena mogućnost da podnese usmene i pismene primedbe pre nego što se izvrši nalog za zabranu, što se upravo i dogodilo u posmatranom slučaju. Sud zaključuje da postojeći postupci sudske revizije slučajeva u vezi sa administrativnim zabranama publikacija ne nude dovoljne garancije da će sprečiti zloupotrebe.

62. Izgleda da su ti propisi suprotni formulaciji stava 1 člana 10 Konvencije, kojim je određeno da se prava navedena u tom članu obezbeđuju „bez obzira na granice“. Vlada je tvrdila da je postojanje propisa koji se odnose na publikacije stranog porekla opravdano između ostalog i činjenicom da je nemoguće sprovesti postupak protiv pisaca ili izdavača odgovornih za zabranjene postupke koji deluju iz inostranstva. Sud ovo ne smatra prihvatljivim argumentom. Mada su izuzetne okolnosti 1939. godine, neposredno pre izbijanja Drugog svetskog rata, možda mogle da opravdaju uvođenje stroge kontrole nad stranim publikacijama, argument da sistem koji je vršio diskriminaciju nad publikacijama ove vrste treba da ostane na snazi se ne čini odbranljivim. Sud takođe primećuje da je sedište udruženja – podnosioca predstavke koje je izdalo zabranjenu knjigu u Francuskoj.

63. U predmetu koji razmatra, Sud, kao i Državni savet, smatra da sadržina knjige nije opravdavala, posebno u pogledu problema javne bezbednosti i javnog reda, toliko ozbiljno ometanje slobode izražavanja udruženja – podnosioca kao što je bila zabrana koju je odredio ministar unutrašnjih poslova. Sud, dakle, smatra da zabrana nije ispunila hitnu društvenu potrebu i da nije bila srazmerna legitimnom cilju vlasti.

64. U svetlu ovih činilaca i analize osporenih pravnih propisa, Sud zaključuje da se ometanje koje predstavlja član 14 Zakona od 1881. godine, u dopunjenom obliku, ne može smatrati „neophodnim u demokratskom društvu“. Sledi da je došlo do povrede člana 10.

65. Imajući u vidu ovaj zaključak, Sud smatra da nije potrebno da razmatra i žalbu o navodnoj povredi člana 10 u vezi sa članom 14 Konvencije.

III. Navodna povreda stava 1 člana 6 Konvencije

66. Udruženje – podnosilac predstavke se žalilo na dužinu postupka, i tvrdilo da je postojala povreda stava 1 člana 6 Konvencije, kojim je određeno:

1. Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom...

67. Vlada je 23. februara 2001. godine napomenula da se posmatrani slučaj ne može smatrati sporom oko građanskih prava i obaveza u smislu stava 1 člana 6. Međutim, Sud ne vidi razloga da odstupa od stava koji je zauzeo u odluci o prihvatljivosti predstavke od 18. januara 2000. godine. Sledi da Sud ne može da prihvati primedbu Vlade.

68. Period koji se posmatra počinje 1. juna 1988. godine, kada je udruženje – podnosilac predstavke podnelo administrativnu žalbu protiv zabrane koju je ministar unutrašnjih poslova izdao 29. aprila 1988. godine, a završava se presudom Državnog saveta od 9. jula 1997. godine, pa je dakle trajao devet godina, jedan mesec i osam dana.

69. Da bi se odredilo da li je prekoračen „razuman rok“, postupak se mora ispitati u svetlu posebnih okolnosti slučaja i kriterijuma uspostavljenih praksom Suda, posebno komplikovanosti slučaja, postupaka udruženja – podnosioca i vlasti i značaja onoga što je udruženje imalo da izgubi (vidi presudu u slučaju *Silva Pontes protiv Portugalije* od 23. marta 1994. godine, Serija A br. 286-A, str. 15, stav 39).

70. Udruženje – podnosilac predstavke je naglasilo da je postupak trajao devet godina i mesec dana, i to pet godina pred Administrativnim sudom u Pau i četiri pred Državnim savetom po žalbi. Udruženje – predlagač ni na koji način nije bilo odgovorno za dužinu trajanja postupka budući da je uvek delovalo bez ikakvog odlaganja. Prema udruženju, isto se ne bi moglo reći za administrativne sudove.

71. Vlada je tvrdila da je slučaj bio komplikovan zbog pravnih i činjeničnih pitanja zakona i činjenica koja su bila pokrenuta. Značaj slučaja je potvrđen presudom koja je doneta i činjenicom da je Državni savet doneo odluku u punom sastavu. Pored toga, presuda je bila doneta samo godinu dana pošto je ministar unutrašnjih poslova izneo stavove odbrane.

72. Sud primećuje da je postupak trajao više od devet godina u dva stepena, kao i da je administrativnom sudu trebalo više od dve godine da odredi koji sud je nadležan. Oko dve i po godine prošlo je od 9. januara 1991. godine, kada je predsednik Pravosudnog odeljenja Državnog saveta odlučio da slučaj prosledi Administrativnom sudu u Pau, i 1. juna 1993. godine, kada je taj sud doneo presudu. Sud takođe primećuje da je postupak pred Državnim savetom trajao skoro četiri godine. Nema dokaza da je predlagač na bilo koji način odugovlačio postupak. Tačno je, kako je navela Vlada, da je slučaj bio unekoliko složen. Međutim, sporost postupka bila je uglavnom posledica postupanja sudova pred kojim se odvijao.

73. Sud ponavlja da je stvar država ugovornica da same organizuju svoje pravosudne sisteme na takav način da sudovi mogu svima da garantuju pravo na pravosnažnu odluku o njihovim građanskim pravima i obavezama u razumnom roku. Sud, dakle, smatra da se ukupno trajanje postupka – preko devet godina – ne može smatrati „razumnim“, kada je ono o čemu je suđeno bilo od posebnog značaja.

74. Sledi da je postojala povreda stava 1 člana 6 Konvencije.

IV. Navodna povreda člana 13 Konvencije

75. Udruženje – podnosilac predstavke se žalilo da nije imalo pristup hitnom postupku pred administrativnim sudom kojim bi sud preispitao zabranu knjige i, ako je potrebno, odmah je i ukinuo. Udruženje je tvrdilo da žalba ikakvog dejstva ne bi mogla da zadovolji zahteve koje postavlja član 13 Konvencije.

76. Imajući u vidu zaključak stava 73 gore i procene date u stavovima 60 do 62, Sud smatra da nije potrebno da se ova žalba razmatra odvojeno.

V. Primena stava 41 Konvencije

77. Član 41 Konvencije određuje:

Kada Sud utvrdi prekršaj Konvencije ili protokola uz nju, a unutrašnje pravo Visoke strane ugovornice u pitanju omogućava samo delimičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj stranci.

A. Materijalna šteta

78. Udruženje – podnosilac predstavke je smatralo da bi mu trebalo nadoknaditi celokupan iznos materijalne štete koja je nastala potpunom zabranom prodaje knjige na teritoriji Francuske. Nema sumnje da je devet godina nakon zabrane knjiga izgubila od svoje aktuelnosti i privlačnosti za čitaoce. Prema udruženju, potencijalno bi se mogle prodati sledeće količine knjige u Francuskoj: 4.000 primeraka na francuskom jeziku, 1.000 na baskijskom, 250 na španskom i 100 na engleskom. Knjiga se podavala za 90 francuskih franaka (FRF) po primerku, tako da bi ukupan prihod od prodaje izneo FRF 481.500.

79. Vlada je tvrdila da se materijalna šteta mogla da proceni jedino u svetlu činjenice da je udruženje – podnosilac predstavke moglo da nadoknadu dobije putem sudova u Francuskoj. U svakom slučaju, iznos mora da se smanji.

80. Sud ne može da nagađa o mogućoj prodaju knjige udruženja – podnosioca, ali ipak smatra da je zbog prirode ograničenja i nerazumno dugog trajanja postupka udruženje moralo da pretrpi izvesnu materijalnu štetu koja se, međutim, ne može tačno proceniti. U takvim

okolnostima Sud dodeljuje udruženju, na pravičnoj osnovi, iznos od FRF 250.000 za naknadu materijalne štete.

B. Nematerijalna šteta

81. Udruženje – podnosilac predstavke predstavke je tvrdilo da je pretrpelo znatnu nematerijalnu štetu jer su ga tokom devet godina francuske vlasti smatrale i predstavljale javnosti kao zagovornika terorizma. Štetu je procenilo na FRF 100.000. U pogledu štete koja je bila posledica nerazumno dugog trajanja postupka, udruženje ju je procenilo na FRF 100.000. Konačno, činjenica da je bilo žrtva diskriminacije po nacionalnom i jezičkom osnovu bila je još jedna pritužba koja je izazvala nematerijalnu štetu u iznosu od FRF 100.000.

82. Udruženje – podnosilac predstavke je, dakle, tražilo nadoknadu u iznosu od FRF 300.000 za nematerijalnu štetu.

83. Vlada je smatrala da je taj iznos očigledno preteran.

84. Sud smatra da je udruženje bez sumnje pretrpelo nematerijalnu štetu zbog prirode ograničenja i nerazumno dugog trajanja sudskog postupka. Uzimajući u obzir svoju praksu u ovoj oblasti i odlučujući na pravičnoj osnovi, kako zahteva član 41, Sud odlučuje da dodeli iznos od FRF 50.000 u ovoj stavci.

C. Sudski troškovi

85. Udruženje – podnosilac predstavke je troškove koje je imalo u postupku pred domaćim sudovima procenilo kako sledi:

- FRF 5.058 za troškove postupka pred Administrativnim sudom u Pau,

- FRF 14.292 za troškove postupka pred Državnim savetom,

što ukupno iznosi FRF 23.500, uključujući troškove telefonskih poziva, telefaksa i fotokopija za advokate.

Ovome su dodati poštanski troškovi i troškovi putovanja u Bajon, Pau i Pariz za učestvovanje u postupku pred domaćim sudovima i prevoz i skladištenje neprodatih primeraka knjige, što je iznosilo ukupno FRF 12.000.

86. Udruženje – podnosilac predstavke je takođe navelo da je pretrpelo troškove od FRF 51.000 u postupku pred ovim Sudom.

87. Vlada je iznose navedene u ovoj stavci smatrala preteranim, posebno one koji se odnose na troškove postupka pred ovim Sudom.

88. Sud smatra da se troškovi postupka pred domaćim sudovima moraju da nadoknade, budući da su bili posledica napora da se ispravi povreda koju je ustanovio ovaj Sud. Po ovoj stavci dodeljuje udruženju iznos od FRF 23.500 za pokrivanje troškova sudskih postupaka pred Administrativnim sudom i Državnim savetom, kao i telefonskih poziva, telefaksa i fotokopija za svoje advokate. Što se tiče troškova postupka pred ovim Sudom, udruženju se na pravičnoj osnovi dodeljuje iznos od FRF 35.000, što ukupno iznosi FRF 58.500 za troškove sudskih postupaka.

89. Udruženje – podnosilac predstavke je takođe tvrdilo da se svi iznosi traženi za nadoknadu šteta i troškova postupaka pred domaćim sudovima moraju uvećati za 5% zbog inflacije od trenutka kada je zahtev za nadoknadu podnesen ministru unutrašnjih poslova 2. decembra 1997. godine.

90. Sud odbacuje ovaj zahtev.

D. Kamata za neizvršenje

91. Prema podacima dostupnim Sudu, zakonska kamatna stopa primenljiva u Francuskoj na dan ove presude iznosi 4,26% godišnje.

IZ OVIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. *Odbacuje* zahtev Vlade da Sud preispita svoju odluku u vezi sa prethodnom prigovorom da udruženje – podnosilac predstavke više nije žrtva;

2. *Smatra* da je postojala povreda člana 10 Konvencije;

3. *Smatra* da ne postoji odvojeno pitanje koje se pojavljuje povodom člana 10 u vezi sa članom 14 Konvencije;

4. *Odbacuje* zahtev Vlade da Sud presipita svoju odluku u vezi sa prethodnim prigovorom da stav 1 člana 6 nije primenljiv na osporeni postupak;

5. *Smatra* da je postojala povreda stava 1 člana 6 Konvencije;

6. *Smatra* da nije potrebno da razmatra žalbu po članu 13 Konvencije;

7. *Smatra*

(a) da u roku od tri meseca od dana pravosnažnosti presude prema stavu 2 člana 44 Konvencije tužena država ima isplatiti udruženju – predlagачu iznos od FRF 250.000 za naknadu materijalne štete, FRF 50.000 za nadoknadu nematerijalne štete, i FRF 58.500 za troškove sudskog postupka, plus pripadajuće poreze;

(b) da će se po isteku roka od tri meseca pomenutog u gornjem tekstu pa do isplate naplaćivati prosta kamata po stopi od 4,26% na godišnjem nivou;

8. *Odbija* ostatak zahteva predlagачa za pravično zadovoljenje.

(...)

S. Dollé
Sekretar

Willi Fuhrmann
Predsednik